

Володимир ЛЮБОВИЙ

асистент кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи Глухівського національного педагогічного університету імені О. Довженка, помічник ректора

Ключові слова: гуманізація вищої освіти, соціалізація, соціальні ролі, соціальний медіа-концепт, інформаційно-комунікативний обмін, освітня технологія «Дебати», відкрите суспільство.

У статті розглядається соціальний медіа-концепт як сучасна форма суспільного світогляду, узагальнена демократична цінність, що залежить від якості виховання, рівня культури і освіти конкретної особистості, сукупність яких утворює суспільство, визначає ступінь соціалізації. Ефективність освітнього процесу виражається у здатності бути доступним за рахунок актуалізації і мобільності через застосування інтерактивних освітніх технологій. У системі сучасного виховання як способу формування світогляду особливе місце посідає освітня технологія «Дебати» як інноваційна форма ролівої соціалізації молоді. Застосування дебатів в освітньо-виховному процесі дозволяє отримувати високий рівень соціалізації молоді.

СОЦІАЛЬНИЙ МЕДІА-КОНЦЕПТ У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

© Любовий В., 2012

остановка проблеми та її актуальність. У сучасному стані розвитку комунікаційної структури інформаційного суспільства, у якому роль вищої освіти є визначальною з погляду практичного наповнення існуючих соціальних зв'язків та взаємодій, особливого значення набуває процес застосування медіа-можливостей в поєднанні з інтерактивними технологіями освіти задля формування актуалізованого суспільного світогляду. Світогляд в цьому зв'язку розглядається як сукупність переконань, оцінок, поглядів та принципів у суспільстві, які визначають бачення та розуміння світу і місце особистості в ньому, а також її життєві позиції, програми поведінки та діяльності. Суспільний світогляд утворюється сукупністю громадських думок та ментальністю, є соціальним медіа концептом (СМК), оскільки в інформаційному суспільстві так чи інакше вплив медіа є рушійною силою, яка забезпечує суб'єктивне сприйняття реальності.

Український вчений О. Костенко, виходячи з принципу соціального натуралізму, що впливає з ідеї природної цілісності світу, визначає світогляд як властивий свідомості людини спосіб «бачення» («ін-

струментальна концепція світогляду») [9]. Фактично, мова йде про соціальний медіа-концепт як інтегративний феномен між-особистісних взаємовідносин, актуалізованих інформаційними медіа-технологіями, оскільки в інформаційному суспільстві вплив медіа на формування світогляду особистості та суспільного світогляду в цілому є визначальним. Від індивідуального до загального – індукція як метод соціального аналізу (пошуку).

В цьому зв'язку місія соціального педагога полягає у фокусуванні на таких можливостях інформаційно-комунікаційного обміну, які реалізуються у навчально-виховних формах інноваційного характеру із застосуванням сучасних освітніх технологій і є особливо ефективними у сфері формування комунікативної компетентності. Активізувати молодіжне середовище, указати на відкриті можливості особистісної самореалізації у формі служіння інтересам громади означає утворити такий механізм колективної взаємодії (руху), який набував би безумовного позитивного результату у вигляді формування комунікативної компетентності і практичної користі для суспільства.

Мета статті – поєднати в цілісній освітній моделі комплекс завдань соціально-педагогічного спрямування з можливостями сучасних медіа-технологій (від зв'язків з громадськістю до виробничих інформаційно-комунікаційних модулів синтезування медіа-контенту) і через це дійти необхідності творчого та осмисленого (нерепресивного) опрацювання інформаційного простору, утвореного сучасними медіа-ресурсами, аби впливати на соціальний медіа-концепт. Мова йде про соціально-педагогічну протидію необмеженому інформаційному потоку, встановлення чітких межових ознак уникнення соціально-психологічної залежності задля успішного розвитку особистості через застосування освітньої моделі соціального медіа-концепту розвитку творчої комунікативності з використанням інтерактивних освітніх технологій (зокрема, освітня технологія «Дебати»).

Виклад основного матеріалу. В епоху інформаційного або глобального суспільства, яке сформувалось у зв'язку з розвитком комп'ютерних і телекомунікаційних технологій, освіта реагує на соціальні виклики утворенням нових напрямів підготовки педагогів із суспільно-орієнтаційними настановами. Інформаційне суспільство як соціальне явище є новим типом організації соціальної реальності, має ряд особливостей, що дозволив таким західним дослідникам, як О. Тоффлер, Д. Белл, Р. Дарендорф, Ф. Ферраротті, Е. Гідденс, констатувати появу нового типу суспільства, яке досить відрізняється від класичного індустріального типу кінця XIX – середини XX століть [9, с. 25]. Автоматично саме тоді виникає потреба в соціальних педагогах як фахівцях, що здатні забезпечити суспільну адаптацію до функціонування в новітньому соціумі інформаційного суспільства, роль медіа в якому є визначальною.

У зв'язку з цим активізація наукових досліджень з вивчення особливостей підготовки майбутніх соціальних фахівців-педагогів, здатних до вирішення сучасних комунікаційних та комунікативних проблем (А. Алексюк, Н. Боритко, І. Богданова, І. Гапійчук, О. Грейліх, В. Гриньова, В. Зінкевічус, В. Кан-Калік, Н. Морзе, Л. Рувинський, А. Фурман та ін.), набуває раціонально-об'єктивного підґрунтя. Сучасні вимоги до розробки компетентнісного підходу в процесі навчання спонукають дослідників та практиків освітньої галузі детально вивчати суттєві особливості цього підходу, сутність і структуру компетентностей. Так Е. Ф. Зеєр наголошує: компетентнісний підхід – це пріоритетна орієнтація на цілі-вектори освіти: навченість, самовизначення, самоактуалізація, соціалізація та розвиток індивідуальності [1].

Інтегральною характеристикою здатності педагога здійснювати професійне спілкування є комунікативність. Вищою формою комунікативності є творча комунікативність як здатність до синтезу в процесі спілкування та вміння передати такий досвід іншим у добровільному процесі формуван-

ня комунікативної компетентності. Згадаймо у В. Сухомлинського: «Якщо спілкування з багатолюдним колективом приносить вам головний біль, якщо вам краще працювати на самоті або з двома-трьома друзями, ніж поряд з великою групою товаришів, – не вибирайте своєю професією вчительську працю» [11, с. 421].

Така риса професіонала соціальної сфери може набуватися в навчальному процесі, організованому відповідно до сучасних вимог, однак ще в 30-х роках ХХ століття Д. Карнегі дійшов висновку, який ставить акценти на користь саме комунікативної компетентності: «Прийшло розуміння того, що мої слухачі, як би гостро не потребували вони в оволодінні мистецтвом публічних виступів, не менш гостро потребують уміння правильно спілкуватися з іншими людьми при вступі з ними в ділові або соціальні контакти» [3, с. 7]. Подолати внутрішню засторогу, психологічну перепону до публічного спілкування в межах компетенції, надати умови для виявлення творчої комунікативності і досягнути поставленої мети діяльності організації, створивши при цьому її позитивний імідж, – набір комунікативних компетенцій сучасного соціального педагога як менеджера освітньої сфери, професіонала, який здатний до вирішення різнопланових соціальних проблем.

Науковим кредо в сучасних умовах стає переконання в реально існуючих та доступних можливостях самовдосконалення у вигляді застосування соціально-педагогічних технологій активізації творчої комунікативності як умови формування релевантного соціального медіа-концепту. Застосування освітньої технології «Дебати» осучаснює соціально-педагогічні підходи та методи Д. Карнегі, повністю підтверджує сприйняття можливості успішного навчання, набуття навичок та вмінь зі сфери організації такого комунікативного процесу, який виправдовує (робить економічно доцільними) створення найскладніших комунікаційних інформаційно-технологічних систем. Тільки прикладні соціально-педагогічні техно-

логії стають запитуваними в інформаційному суспільстві, при цьому актуальним залишається традиційне сприйняття освітньої системи, спрямованої на самовдосконалення: «Освіта, – говорить доктор Д. Хіббен, колишній президент Принстонського університету (США), – є здатністю впоратися з будь-якими непередбаченими обставинами». Лише прикладні можливості застосування знань стають по-справжньому цінними, бо, як казав Г. Спенсер, «вищою метою освіти є не знання, але дія» [3, с. 12]. Практично у всіх американських університетах уведено курси з медіа, зокрема на мистецьких, культурологічних і педагогічних факультетах; спеціальні освітні медіа-програми широко застосовуються в дитячих садках, школах, музеях, картинних галереях, на дитячо-юнацьких фестивалях та виставках. Американські педагоги вважають, що медіа-освіта спрямована на розвиток естетичного сприйняття, аналітичних здібностей і мислення, які забезпечують «критичну автономію стосовно медіа [2].

Світова комп'ютерна мережа Інтернет з її глобальним характером – це джерело пізнання культури багатьох народів світу, унікальне мультисенсорне середовище для творчого самовираження особистості, потужний засіб художньо-естетичної самоосвіти. «Принципово нові можливості відкриває система інтернет у поширенні мистецьких цінностей, адже школярі можуть «подорожувати» Web-сторінками всесвітньо відомих художніх музеїв, галерей, оперних театрів тощо» [2, с. 480]. Основний зміст медіа-освіти як предметної галузі знань і діяльності людини складають інтелектуальні й процесуальні вміння інформаційної взаємодії. Наукові основи змісту медіа-освіти, інтегрованого в гуманітарні й природничі шкільні дисципліни, складають основні поняття інформології. «Зміст медіа-освіти включається в контекст змісту тих чи інших навчальних дисциплін на основі тематичних, інструментальних, історико-логічних, фактологічних та інших взаємозв'язків» [2, с. 481].

Отже, характерною ознакою сучасних

медіа є їх належність до універсальної технологічної платформи розповсюдження інформації в суспільстві. Предметом впливу медіа є свідомість людини, узагальненою результативною ознакою такого впливу є соціальний медіа-концепт – своєрідне поєднання громадської думки та ідеї (ідеології), що змінює соціум в соціально-історичному розумінні. Важливим елементом поняття «соціальний медіа-концепт» є поняття «концепт», оскільки він виконує місію базового конструктиву. Концепт (лат. *conceptus* – «поняття») – багатозначний термін, однак головною у варіаціях значення є інноваційна ідея, що містить у собі творчий сенс; продукт, що демонструє цю ідею, називають концепт-продукт, тобто модель, що випускається виробником в єдиному екземплярі, призначена для демонстрації громадськості.

Соціальний медіа-концепт (СМК) – сформоване в соціумі суспільне уявлення про інформаційну складову життєдіяльності, на основі якого створюються, реалізуються соціально-інноваційні інформаційно-комунікативні проекти. Зокрема такі, як вища форма раціонального втілення – проект «Суспільного мовлення» [10]. СМК є фактично громадською думкою інформаційного суспільства, тобто вищою актуалізованою фазою його розвитку. У прикладному розумінні, з погляду дебате-ра (учасника застосування освітньої технології «Дебати»), СМК є базисом для формулювання аргументованої позиції відповідно до резолюції дебатової гри. До складу механізмів формування соціального медіа-концепту входять: зв'язки з громадськістю, телебачення, радіо, інтернет, преса, друковані видання.

Соціальний медіа-концепт може бути реалізованим у різних сферах життя. Соціальна (гуманітарна) сфера є звичним середовищем розповсюдження соціального медіа-концепту. В освіті соціальний медіа-концепт має дві форми втілення: медіа-освіта і медіа-культура як предмет освітнього (психолого-педагогічного) впливу на особистість, формування світогляду, цін-

нісного спектру тощо. Освітня технологія «Дебати» є способом успішної «експлуатації» СМК як феноменального носія соціального знання.

Незалежно від того, на якому рівні технічного забезпечення відбувається процес формування (психолого-педагогічний вплив на носіїв) соціального медіа-концепту, його конкретна практична форма має за мету вироблення комунікативної компетентності, тобто фахового використання наявних можливостей у поєднанні з ефективним володінням особистістю професіонала гуманітарної сфери компетенціями наповнення комунікаційних каналів (творча комунікативність у процесі спілкування як інформаційно-комунікаційного обміну).

СМК апелює такими поняття, як мислення, розуміння, творення, спілкування, інформаційно-комунікативний обмін (інформація як зміст і форма), інформаційно-комунікаційний обмін (інформація як засіб), творча комунікативність, комунікативна компетентність. Медіа є джерелом інформації, і тому завданням соціального педагога (соціального працівника) є побудова ефективної системи соціально-психологічних фільтрів для особистості як пасивного (опосередкованого) рівня, так і активного (безпосереднього).

Важливим є підхід, запропонований соціальним філософом Ж. Бодрійяром (Франція), у якому зазначається на недопустимості переходу людства до віртуального життя. Його термін «симулякр» указує на важливість фільтрування інформаційного впливу на світовідчуття, урешті, на формування світогляду. Симульовані явища та прояви соціального негативно впливають на людську здатність до раціональності. «Масове суспільство, за Ж. Бодрійяром, виступає як «заповонивший собою все, ставший універсальним та отримавший статус реальності залишок розсіювання символічного порядку» [6, с. 83]. У своїх роздумах навколо цієї проблеми український філософ С. Курбатов акцентує увагу на тому, що з позиції культури та її традиційного розуміння тут відбувається дещо

фатальне, несуттєве і жахливе. Тому Бодрійяр не скупиться на різку слова, малюючи картину реальності як апофеоз панування симулятивних симулякрів: «Вже мабуть цілий вік Захід працює над деградацією своїх власних цінностей, над їх відстороненням та знищенням. Він займається знищенням причин всього того, що має цінність для людей та культури». Фактично Бодрійяр пропонує таке сприйняття світогляду, яке несе в собі «нестачу подій» і пріоритет естетичного та риторичного у сфері повсякденності [6, с. 83].

Реальність, симульована уявою, є злом, що породжує пасивність та небажання виявляти активність у громадському житті. Якщо завданням соціального педагога (соціального працівника) є пробудження дітей та молоді до активної участі в соціальному житті шляхом ініціювання і реалізації спільних ідей поліпшення навколишнього середовища та якості взаємозв'язків у системі інформаційно-комунікаційного обміну, то без подолання негативного впливу віртуальної реальності, що створена Інтернетом, цього не досягнути. Не оголошення тотальної «війни», а дозована та науково-обґрунтована культура споживання, яка стає соціальним фільтром, що набуває з віком ознаки вихованості особистості – ось що є метою об'єктивного впливу з боку педагога.

В епоху інформаційного суспільства, коли констатується домінування соціального медіа-конценту як світоглядного феномену, такий перелік доповнюється такою професійною роллю соціального педагога, як «соціальний медіа-інженер». Визначення ролі походить від поняття «соціальний інженер», уведеного К. Поппером у 40–50-х роках ХХ ст., коли особливо актуальним стало питання співіснування протилежних світів – капіталізму та соціалізму, коли реально існувало світове змагання (з застосуванням зокрема і військових методів) за право бути соціальним авангардом успішного моделювання суспільної структури. «Соціальний інженер» набагато ширше поняття за поняття «політик»

або «політолог», бо є інтегративним і таким, що відповідає динаміці історико-соціальних глобальних змін (викликів). Як зазначає К. Поппер, «соціальний інженер не питає про історичні тенденції чи про приреченість людини. Він вважає, що людина є господарем власної долі і що, відповідно до нашої мети, ми можемо змінювати чи впливати на історію людини так само, як ми змінили обличчя землі. Він вірить не в те, що ці наслідки нав'язані нам нашим історичним минулим або загальною спрямованістю історії, а що вони радше обрані, або навіть створені нами точно так, як ми створюємо нові ідеї, нові твори мистецтва, нові будівлі чи нові машини» [8, с. 35].

Враховуючи значення медіа та медіа-освіти актуальним для сьогодення, є доповнення поняття «соціальний інженер», запропонованого Поппером, словом «медіа». У результаті «соціальним медіа-інженером», на думку автора, є висококваліфікований, комунікативно компетентний соціальний педагог, який володіє сучасними освітніми та професійними (медіа, піар) технологіями і ефективно застосовує їх для виконання соціально-педагогічної місії – бути корисним для суспільства реальними справами, мати позитивний вплив на соціальний медіа-концепт, свідомо нести тягар соціальної відповідальності. Комунікативна компетентність не можлива без активного застосування медіа з освітньою метою, однак завданням соціального педагога є не просто «фільтрування» інформаційного контенту, яким користується вихованець, а й формування здатності до такої форми організації мислення критично-синтетичного рівня, що надає здатність до успішного публічного виступу (переконливої промови). «Слово, – писав В. Сухомлинський, – найтонше доторкання до серця, воно може стати і ніжною запашною квіткою, і живою водою, що повертає віру в добро, і гострим ножем, і розжареним залізом, і брудом. Слово обертається найнесподіванішими вчинками навіть тоді, коли його немає, а є мовчання» [12]. Здатність особистості бути переконливою є ознакою комунікативної ком-

петентності, сформованої на сучасній формі світогляду, яким є соціальний медіа-концепт, що дозволяє успішно реагувати на виклики інформаційного суспільства. В еру пріоритету ціннісного підходу до визначення сенсу життя, важливим елементом ефективності медіа є суспільне взаєморозуміння, першим кроком до якого є розуміння як особистісний акт у процесі спілкування. Суспільне мовлення, як продукт розвинутого демократичного соціуму, у цьому зв'язку є соціальною гарантією якості інформаційного контенту. Та чи не підмінює ця гонитва прагнення якісного змісту якоюсь сучасною формою віртуальності? Соціальний філософ С. Кримський так указував на важливість освіти як сфери породження розуміння: «Наймасовішим типом розуміння є герменевтичне відношення, пов'язане з мовною комунікацією. Мовне спілкування і має своєю метою розуміння як передумову передачі досвіду, знань і переживань» [5, с. 100].

Сучасна освіта постійно змінюється, бо є процесом залежним від динаміки суспільного розвитку в цілому. Реформування вищої освіти є необхідною умовою набуття нової якості соціального медіа концепту. Академік В. Кремень визначає сутність цього процесу так: «Мета освіти поставлена відповідно до мети споконвічних філософських пошуків мудрої людини, насамперед здатної оцінювати явища згідно з їхньою дійсною загальнолюдською цінністю і знаходити доцільну ціннісну орієнтацію. Процес навчання як діалог суб'єкта з суб'єктом (особистості вчителя з особистістю учні) полягає не лише в проблематизації ситуації в стилі запитування і критичного мислення, а й у виявлен-

ні альтернатив, окресленні можливих тенденцій дослідження суперечностей буття, спрямованості суб'єктів на пошук методів розв'язання і вибору шляхів виходу з кризових ситуацій, які сьогодні є ознакою часу» [4, с. 560]. Мінливою є форма, незмінною залишається сутність – спроба наблизитись до істини.

Висновки. Соціально-педагогічна модель, яка включає в себе інтерактивні технології розвитку критичного мислення та вміння публічно виступати (переконувати), набуває ефективного застосування за умови включення в медіа-середовище практичного раціонально-інноваційного характеру, що дозволяє формувати комунікативну компетентність, яка є головним компонентом педагогічного професіоналізму, метою впливу якого виступає гуманізація соціального медіа-концепту [7]. Освітня технологія «Дебати», як складова запропонованої моделі освітньо-соціального проектування, є змагально-ігровою формою розвитку громадянської активності (дебатний молодіжний рух міжнародного рівня) і особистісних компетенцій (лідерські якості, риторична публічність, творча комунікативність), що стає дієвим механізмом становлення сучасного педагога-професіонала, метою якого є соціальна активність суспільства як запорука комплексного самовдосконалення. Інтелектуальні ігрові моделі як методи соціально-педагогічної діяльності в поєднанні з інформаційно-комунікаційними технологіями та медіа стають консолідованим фактором ефективного впливу на соціальний медіа-концепт вираження позитивного бачення суспільного життя, соціалізації в загальному і в конкретному розумінні.

ЛІТЕРАТУРА

1. **Волкова В. Н.** Професійно-педагогічна комунікація : навч. посіб. / В. Н. Волкова. – К. : ВЦ «Академія», 2006. – 256 с.
2. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; голов. ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
3. **Карнеги Дейл.** Как завоевывать друзей и осуществлять на них влияние / Дейл Карнеги. – Екатеринбург : Изд-во «ЛИТУР», 2002. – 720 с.

REFERENCES

1. **Volkova N. P.** Professional-pedagogical communication: study guide / N. P. Volkova. – K. : VTS «Akademiia», 2006. – 256 p.
2. Encyclopedia of Education / [Acad. Ped. Sciences of Ukraine ; chief red. V. H. Kremen]. – K. : Yurinkom Inter, 2008. – 1040 p. – (in Ukrainian).
3. **Carnegie Dale.** How To Win Friends And Influence People By / Dale Carnegie. – Yekaterynburh : Vydavnytstvo «LITUR», 2002. – 720 p.

4. **Кремень В. Г.** Філософія національної ідеї. Людина. Освіта. Соціум / В. Г. Кремень / . – К. : Грамота, 2007. – 576 с.
5. **Кримський С. Б.** Під сигнатурою Софії / С. Б. Кримський / – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 367 с.
6. **Курбатов С. В.** Паломничество в страну слова : стихи, эссе, хайку / С. В. Курбатов. – Сумы : Сумской государственной университет, 2013. – 112 с.
7. **Мищик Л. І.** Вступ до спеціальності «Соціальна педагогіка» : навчальний посібник / автори-укладачі Л. І. Мищик, О. П. Демченко ; за заг. ред. Л. І. Мищик. – К. : Вид. дім «Слово», 2013. – 328 с.
8. **Поппер Карл.** Відкрите суспільство та його вороги». Т. 1 / Карл Поппер ; пер. з англ. О. Коваленка. – К. : Основи, 1994. – 444 с.
9. Становлення ідеологічних засад соціальної політики в сфері соціального захисту населення в Україні : підручник для вищих навчальних закладів / Л. А. Литва, Н. Б. Отрешко, С. В. Пасічніченко ; за заг. ред. А. О. Ярошенко. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2013. – 150 с.
10. Суспільне мовлення : буклет / Благодійний фонд підтримки створення та розвитку суспільного телебачення і радіомовлення України. – 2014.
11. **Сухомлинський В. О.** Сто порад учителю / В. О. Сухомлинський // Вибр. твори : у 5 т. – Т. 2. – К. : Знання, 2005. – С. 478.
12. **Сухомлинський В. О.** Народження громадянина : Вибр. твори : у 5 т. / В. О. Сухомлинський. – К. : Рад. школа, 1977. – Т. 3. – С. 283.
4. **Kremen' V. H.** The philosophy of the national idea. Man. Education. Society. / V. H. Kremen' / . – K. : Hramota, 2007. – 576 p.
5. **Krimsky S. B.** Under the signature of Sofia / S. B. Krimsky. – K. : Kievo-Mohelyanska. Academy, 2008. – 367 p.
6. **Kurbatov S. V.** Pilgrimage to the country of Word : poems, esee, khokku / S. V. Kurbatov. – Sumy : State University, 2013. – 112 p.
7. **Mishchuk L. I.** The accession to the specialty. Social pedagogica : study guid / L. I. Mishchuk, O. P. Demchenko ; chief red.. L. I. Mishchuk. – K. : Vydavnychy Dim «Slovo», 2013. – 328 p.
8. **Popper K.** The Open Society and Its Enemies. Volume 1 / K. Popper ; transl. engl. by O. Kovalenka. – K.: Osnovy, 1994. – 444 p.
9. The becoming of the ideological foundations of the social politics in the sphere of the social protection of the population in Ukraine : textbook f or the HEI / L. A. Lytva, N. B. Otreshko, S. V. Pasichnichenko ; edit. A. O. Yaroshenko. – K. : Vydavnytstvo NPU im. M. P. Drahomanova, 2013. – 150 p.
10. The Public and Broadcasting : vuklet / Charitable Foundation of the making and development of the social television Ukrainy. – 2014.
11. **Sukhomlynskyi V. O.** One hundred tips to the teacher / V. O. Sukhomlynskyi // Selected works : in the 5 vol. – Vol. 2. – K. : Znannia, 2005. – P. 478.
12. **Sukhomlynskyi V. O.** In The Birth of a Citizen: Selected works in the 5-ty t. / V. O. Sukhomlynskyi. – K. : Sov. school, 1977. – V. 3. – P. 283.